

נייר עמדה אישי – תוצר לדוגמה - עברית

פרטים אישיים

שם המפמ"ר:	כתוב כאן את שם המפמ"ר
שם איש הקשר:	כתוב כאן את שם איש הקשר, בנוסף למפמ"ר אם יש כזה
תחום הדעת:	כתוב כאן את שם תחום הדעת

נייר עמדה אישי – תוצר לדוגמה

כתבו את סמל השאלון/כתבו את שם תת הנושא

תשפ"ז

ליחסים בתוך המשפחה עשויות להיות השלכות הרות גורל-
האם שרה חטאה ביחסה להגר וישמעאל?

אורי כהן

תיאור הנושא/הסוגיה/הדילמה

ההבטחה של אלוהים לאברהם כי "וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל" (בראשית י"ב, פסוקים ג', ז') וההבטחה שאברהם יחזיק בן משלו (בראשית ט"ו, פסוק ד') אינה מתיישבת עם עקרותה של שרי (בראשית ט"ז, פסוק א') ואמירתו של אברהם "הֲנִי לִי לֹא נִתְּנָה זָרַע וְהִנֵּה בֶן-בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי" (בראשית ט"ו, פסוק ג').

שרי מחליטה לעשות מעשה. היא מציעה לתת לאברהם את שפחתה הגר לאשה על מנת שתיבנה ממנה ואברהם יזכה לבן וכך תתממש ההבטחה שניתנה לאברהם על ידי האלוהים. ואכן "וַיֵּלֶךְ אֶל-הָגֵר וַיְהִי וַיֵּלֶךְ וַיִּתֵּן לָהּ וַיִּתְּלָהּ גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינָיָהּ" (בראשית ט"ז פסוק ד'), הגר מתנשאת מעל שרי, ומרקם היחסים בתוך המשפחה נפגם. שרי פונה לעזרת אברהם לאור התנהגות הגר ואומרת לו "חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נִתְּנִי שְׁפַחְתִּי בְּחִיקָה וַיִּתְּרָא כִּי הָרְתָה וְאֶקַּל בְּעֵינָיָהּ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ", שרה טוענת שאברהם גרם לה עוול ודורשת מאברהם שיעמוד לצדה באופן בולט יותר. והוא מצידו אומר לשרי "הִנֵּה שְׁפַחְתְּךָ בְּיָדְךָ עָשִׂי-לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ".

שרי מענה את הגר וזו בורחת אל המדבר. בפרק כ"א אנו עדים לקונפליקט נוסף בין שרה להגר שפחתה וישמעאל בנה, שקרה לאחר לידת יצחק, שבעקבותיו שרה דורשת לגרש את הגר וישמעאל ואברהם עומד שוב באמצעו של הקונפליקט. לפיכך נשאלת השאלה האם חטאה שרי ביחסה אל הגר וישמעאל?

שתי גישות לסוגיה זו: האחת רואה פגם בהתנהגותה הבלתי מוסרית של שרי כלפי הגר ובנה. אחרת המבינה הנותנת לגיטימציה והבנה להתנהגות זו של שרי כלפי הגר ובנה. משה עימנאלי (משה עימנאלי, אברהם מול שרה והגר, בראשית יא, כז-כט).

משה עימנאלי טוען כי אין לראות את שרי כחוטאת ביחסה להגר וישמעאל אלא יש להבין את מעשיה: חוקי המזרח הקדום מאפשרים לגבירה להחזיר את שפחתה למעמדה לכן לאור העובדה שהגר זלזלה בשרה, ניתן לראות את תגובת שרי כלגיטימי.

עמדה/פרשנות נגדית/נוספת

גישה הרואה פגם בהתנהגותה של שרי כלפי הגר ובנה-
לדעה זו יש הרואים בהתנהגותה של שרי כלפי הגר ובנה, התנהגות בלתי מוסרית, בלתי הומאנית ולא ראויה. שרה מענה את הגר ההרה עד שזו בורחת מפניה אל המדבר, מקום שעלול לקרות להם הנורא מכל. (טיעון= הסבר +נימוק ובסוס) רד"ק אומר:
"ולא נהגה שרי בזה [בעיניו] לא למידת מוסר ולא למידת חסידות. לא מוסר – כי אף על פי שאברהם מחל (ויתר) לה על כבודו ואמר לה "עשי הטוב בעיניך", היה ראוי לה למשוך את ידה (להימנע) לכבודו ולא לענותה. ...כי אין ראוי לאדם לעשות כל יכולתו במה שתחת ידו (למי שכפוף לו). מה

עמדה/פרשנות במוקד נייר העמדה

שרה לא חטאה ביחסה אל הגר ובנה. דעה זו מבינה ונותנת לגיטימציה להתנהגותה של שרי כלפי הגר ובנה.
הביקורת מופנית כלפי הגר אשר מרדה בגבירתה שרי, ולא ראתה בה כגבירתה ובכך פגעה בכבודה. כשפחה היא אינה יכולה לנהוג כרצונה ולכן התנהגותה כלפי שרי הייתה פסולה. אלחנן סמט אומר:
"כך או אחרת, ודאי שהתנהגותה של הגר מגונה: לא זו בלבד שיש בה התאכזרות לאישה עקרה, אלא שיש בה גם כפיות טובה כלפי גבירתה, אשר נתנה אותה לאברהם לאישה, ואשר בזכותה הרתה לו".

אלחנן מטיל דופי בהתנהגותה של הגר ורואה בה התנהגות לא ראויה כלפי שרה העקרה, שהטיבה עימה בכך שנתנה לה להרות מאברהם. הוא רואה בהתנהגותה של הגר ככפיות טובה.

שרי התעללה על עצמה, בנותנה את הגר לאברהם כדי שייבנו ממנה, אך זו הרגישה כי היא יכולה להרשות לעצמה להתנכר לשרי ולהרגיש במעמד אחר ומתנשא מעל שרי. שרי חשה עלבון והייתה במצוקה לכן היא פונה לאברהם כדי שיעזור לה, אך הוא לא עושה דבר ומשאיר אותה עם תחושותיה והניכור שהיא חשה בהתנהגותה של הגר כלפיה.

בנוסף ההתנשאות הזו על שרי, אינה מיוחסת רק להגר אלא גם לבנה: "ותרא שרה אֶת-בֶּן-הָגֵר הַמִּצְרִית, אֲשֶׁר-יָלְדָה לְאַבְרָהָם--מִצְחָק" (כ"א פסוק ט') ופונה לאברהם בדרישה: "גִּרְשׁ הָאִמָּה הַזֹּאת, וְאֶת-בְּנָהּ: כִּי לֹא יִרְשׁ בֶּן-הָאִמָּה הַזֹּאת, עִם-בְּנֵי עַם-יִצְחָק". רשב"י אומר: "אלא אין צחוק האמור כאן אלא לשון ירושה, שמשעה שנולד יצחק היו הכל שמחין, אמר להם ישמעאל שוטים אני בכור ואני נוטל פי שנים, שמתשובה שאמרה שרה אמנו לאברהם אתה למד וכו'".

על פי רשב"י ישמעאל צחק בשרי והתגרה בה במקום מאד רגיש אצלה בנה יצחק. בשל כך הרוויח ביושר משרה את הכינוי המזלזל "בן האמה". ישמעאל מתנשא ומטיח בפניה את חוק הבן הבכור היורש "פי שנים, בְּכָל אֲשֶׁר-יִמָּצֵא, לוֹ". (דברים כ"א, ז').

לכן כאשר שרי מגרשת את הגר ובנה ניתן להבינה ולא ניתן להאשים אותה בהתנהגות זו.

שעשתה שרי לא היה טוב בעיני האל כמו שאמר [בהמשך] המלאך אל הגר: "כי שמע ה' אל עוינייך והשיב לה, להגר, ברכה תחת עינוייה". על פי רד"ק שרי לא נוהגת במוסריות ובהגינות כלפי הגר וגם כלפי אברהם. היא נצלה את סמכותה כגבירה. שרה הייתה צריכה להניח להגר לנפשה ולא לענות אותה, למרות שאברהם אמר לה לעשות בה כרצונה. שרה יכלה לנהוג ולהעמידה במקום בדרך אחרת. הרד"ק מותח ביקורת על מידותיה של שרה שמעשיה אינם טובים בעיני ה'. המילה "ותענה" מדגישה את הביקורת על התנהגותה של שרי כלפי הגר ובנה. כמו כן בהתגלות של מלאך ה' אל הגר ובפניה אליה הוא אומר "כי שמע ה' אל עוניך" (ט"ז, יא), יש בזה להבין כי הגר היא קורבן להתנהגותה הלא ראויה של שרי.

הפשרה המוסכמת

יש הטוענים כי חטאה שרי בהתנהגותה כלפי הגר, היא נהגה בה בדרך לא מוסרית וראויה. עינויה ובריחתה של הגר למדבר העמיד בסכנת חיים את קיומה וקיום בנה. בניגוד לעמדה זו יש הטוענים כי לא חטאה שרי בהתנהגותה אל הגר ובנה וכי בהתנהגותם של השניים כלפיה אפשר להבין את התנהגות שרי כלפיהם.

לאור מה שהוצג ניתן להסיק כי המסקנה הנובעת מהאמור לעיל /נראה כי (הטענה) יש לקבל בהבנה את התנהגותה של שרי כלפי הגר ובנה.

בפרק ט"ז שרי עמדה בסיטואציות קשות ונותרה לבדה בהתמודדות עימן. תחילה עקרותה העומדת בניגוד להבטחות שניתנו לאברהם שאין היא יכולה לעמוד בציפיות ממנה. ההחלטה לרצות את אברהם ולתת לו את הגר שייבנו ממנה, התגלתה כקשה מנשוא עבורה. על אף מצבה הנפשי הקשה, היא מוותרת על הזכות להיות אם שממנו יבנה עם גדול, ולהעניק את הזכות הזו להגר שפחתה. שרי פועלת ברגישות, בהוגנות ובאנושיות ובהתאם לחוק הנהוג במזרח הקדום, חוק נזי האומר כי ניתן להביא בן לבעלה משפחתה.

יתרה מכך גם כאשר גמרה אומר להעניק את השפחה לאברהם, לא ציפתה כי זו תתנשא עליה ותתפוס את מקומה לצד אברהם אבי האומה. הגדיל לעשות ישמעאל שהמשיך בהתנשאותו על שרי, מקניט מתגרה וכפוי טובה, בעת לידת בנה יצחק, ויחס את הבכורה לעצמו ולא לבנה של הגבירה. הגר וישמעאל נהגו בשרי בחוסר רגישות ובחוסר אנושיות ואמפטיה למצבה המורכב של שרי. לכן לא ניתן לשפוט את שרי שבנוסף לעקרותה, עוברת ייסורים קשים מעצם נתינת שפחתה לבעלה כדי שייבנה ממנה, מכך שאברהם אינו מצדד בה ונשאר אדיש להתנהגותה של הגר כלפיה. שרי נשארת לבד לנהל את הסיטואציה שנוצרה, ולכן התנהגותה אל הגר היא להשיב במעט את כבודה האבוד ולהשיב את מעמדה כגבירה. גם

בפרק כ"א שרה שוב נתקלת בהתנהגות לא ראויה מצד ישמעאל וכאם שדואגת לבנה היא מבקשת לגרש את ישמעאל ואימו. כמו כן בעיני שרי את הגר היא פועלת על פי חוקי המזרח הקדום- חוק חמורבי : "כי ייקח איש אישה (שלא ילדה לו ילדים), והיא תיתן את שפחתה לבעלה, ותלד לו בנים, ואחר כך תשווה עצמה לגבירתה (כלומר: תתנשא על גבירתה), גבירתה לא תמכור אותה, מפני שילדה בנים, אבל לעבדות תשיב אותה, ותמנה אותה בין השפחות". לפי חוק זה, שפחה המתנשאת מעל גבירתה, כעונש לא נמכרת לעבדות והגבירה יכולה להשיבה למקומה ומעמדה כשפחה ולהשיב לה כגמולה- על פי תפיסת הגמול .

לכן לדעתי אין לגנות את שרי על התנהגותה כלפי הגר ובנה, ניתן להבינה לאור התנהגותם של השניים ולאור חוקי המזרח הקדום שנותן לגיטימציה ומחזק התנהגות זו כלפי שפחה המתנשאת מעל גבירתה.

מושגים

<p>הבטחה אלוהית חוק הבן הבכור היורש, חוקי המזרח הקדום תפיסת הגמול</p>

מקורות

<p>רד"ק, ספריא, בראשית ט"ז פסוק ו', , , , , רד"ק הוא פרשן מקראי מסורתי, הפרשנות שלו שופכת אור על היחסים במשפחת אברם בעקבות ההתנשאות של הגר ועיניו שרי אותה. ר</p>
<p>רשב"י בראשית רבה נג יא, בראשית כ"א פסוק ט, , , , , רשב"י פרשן מסורתי, מתייחס לסיבה ששרה גרשה את ישמעאל ומטיל דופי בהתנהגות ישמעאל</p>
<p>משה עימנאלי, תשל"ה, אברהם מול שרה והגר, בראשית יא, כז-כט; טז; כא, ט-כא, דעת, אמצע המאמר, , , , עימנאלי הוא חוקר מקראי. במאמרו הוא מתייחס ליחסה של הגר לשרה על רקע חוקי המזרח הקדום ומצדד בה</p>
<p>אלחנן סמט, 2015, "ותענה שרי" - האם "חטאה אמנו בעיניו הזה"? מכללת הרצוג-דעת, בראשית ט"ז, סעיף ב במאמר., סמט הוא חוקר מקראי. במאמרו הוא מתייחס למערכת היחסים בין שרה להגר, להתנשאות הגר, לעיניו הגר על ידי שרה ולהשלכות שלו</p>
<p>שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור</p>
<p>שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור</p>
<p>שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור</p>
<p>שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור</p>
<p>שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור</p>